

Reprise 'TRACCE'

Imke Jelle van Dam in gesprek met

Gia van den Akker

Dit jaar heb ik een sabbatical year, nadat ik me 21 jaar op het organisatorische vlak ingezet heb voor de podium-euritmie in Nederland. Het is ook precies 21 jaar geleden dat we elkaar voor het eerst ontmoet hebben. Dat was tijdens een open dag in de Academie voor Eurythmie (zoals de naam toen luidde) in Den Haag. Ik vroeg jou hoe we de pedagogische euritmie in de vrijschool in Zwolle zouden kunnen realiseren. Jij gaf toen als antwoord dat het goed zou zijn om eerst eens een demonstratie te geven. Je vertelde dat je deel uitmaakte van een euritmiedemonstratiegroep. In mei 1990 kwamen jullie daadwerkelijk naar Zwolle. En dit vormde het begin van 21 jaar intensieve samenwerking. Met het oog op de komende voorstellingen in oktober zou ik graag een biografische schets willen maken, waarbij jouw ontwikkelingsstappen in de kunstzinnige euritmie centraal staan. Ik zou willen beginnen met het jaar 1990, dus nu 21 jaar geleden. Kun je beschrijven hoe je destijds in de euritmie stond?

In 1990 was ik net een jaar terug uit Stuttgart, waar ik een jaar in het Ensemble – toen nog onder leiding van Else Klink – meegewerkt had. Ik werkte in eerste instantie als podium-euritmiste en gaf 's avonds twee amateurcursussen. Mijn horizon was door het jaar in Stuttgart groter en wijder geworden, mijn enthousiasme voor de euritmie onstuitbaar. Ik wilde euritmie en de wereld van het etherische verdiepen, deed mee aan een onderzoeksproject met Werner Barfod en Thomas Göbel. Tegelijkertijd zocht ik in het artistieke werk meer uitdaging. Ik was zeer geïnspireerd met name door de tooneuritmie-chooreografieën van Else Klink en voelde een innerlijke drang zelf meer te mogen uitproberen. In die zin kwam de vraag op het juiste moment of ik met een groepje jonge collega's uit het ensemble een soort promotiegroep wilde leiden. We werkten een programma uit waarmee we optraden in Nederland. Het was duidelijk een tijd waarin ik nog veel leerde in het ensemble o.l.v. Werner maar tegelijkertijd de kans had zelfstandig nieuwe ervaringen op te doen. Ik zette me toen al in om euritmie voor meer mensen toegankelijk te maken.

Graag zou ik nu terug willen gaan tot je kindertijd. Hoe was je als kind? Wat zijn belangrijke momenten geweest in je kunstzinnige weg die uiteindelijk leidde tot de zoektocht naar de euritmie?

Een betekenisvolle anekdote vertelde mijn moeder me over de eerste dag dat ik naar de kleuterklas ging en zij me erheen wilde brengen. Ik weigerde me door haar te laten brengen en zei: "Ik ga alleen, ik ben geen pap-kind meer". Ik was een vrolijk, sensibel, zelfstandig en gezellig kind, wilde alles zelf uitzoeken, was een gangmaker. Belangrijke ervaringen waren de projecten op de dorpschool waar we zelf in groepjes opdrachten uit mochten werken. Bij presentaties en verjaardagen nam ik vaak initiatief en had ideeën voor een lied, een spel, iets om met elkaar te doen. Ik hield van dieren, reizen en avontuur, daarnaast had ik een stille kant en kon uren met een boek in een stoel zitten en schreef verhaaltjes voor de kinderkrant van dagblad de STEM. Met 9 jaar wilde ik dierenarts of kinderboekenschrijfster worden.

Mijn ouders namen ons mee op buitenlandse reizen. Daar heb ik veel sterke herinneringen aan. Op het gymnasium was ik een echte alfa: 6 talen, geschiedenis, aardrijkskunde en biologie. Ik hield van het oud Grieks – meer dan van Latijn – , het vertalen van de Odyssee was een feest en vooral de natuur-filosofen, die uiteenzetten hoe de wereld uit de 4 elementen was ontstaan; het inspireerde me en zette aan tot nadenken. Ik speelde in het schoolorkest (eerst trombone en later viool) en de natuurkundeleeraar schreef musicals, die we in de stadsschouwburg in Breda opvoerden. In die tijd maakten de dieren plaats voor dans en muziek. In de laatste 2 jaar van het gym, volgde ik samen met een oudere vriend een cursus mystiek, die gegeven werd door een vrouw, die uitgetreden was uit een katholiek klooster en boeddhiste was geworden. Dit was heel bepalend, ik begon te mediteren en filosofie- en mystiekboeken te lezen. Opeens ontstond er een nieuwe wereld naast die van school die mijn aandacht opeiste. De studiekeuze beleefde ik als een pijnvolle beperkende aangelegenheid; ik had zoveel interesses die ik wilde volgen, ik kon me niet voorstellen me al met 18 jaar zo te moeten beperken op één vak, één denkrichting! Dus ik besloot eerst een jaar te gaan reizen en onder andere in een kibboets in

Israel te gaan werken. Ik wilde ervaren hoe het is om in een commune te leven, waar mensen met gemeenschappelijke idealen samenwerken en alles delen.

In mijn eindexamenjaar leerde ik de euritmie kennen. Ik was toen achttien en een half jaar (eerste maanknoop). Dit was een diepe, vervulende en levensbepalende ontmoeting. Nu meer dan 30 jaar later zie ik hoe mijn beroepsleven zich ontwikkeld heeft, zie ik ook hoe alle aspecten als motieven in mijn jeugd aanwezig waren: de natuur, het samen nieuwe dingen creëren, de beweging, de muziek, de literatuur, de Griekse cultuur, de esoterie.

Wat was destijds je ideaal dat je de euritmie deed vinden?

Mijn ideaal was met mensen en voor mensen te willen werken, door de kunst, door beweging, muziek, en taal. Maar met zin! In twee andere kunst-opleidingen, waar ik een open dag volgde, ontbrak me de samenhang der dingen; ik vond het te willekeurig. VERBINDEN in de breedste zin van het woord was een sterk motief, hemel en aarde, mensen, taal en muziek, beeld en beweging.

Kun je aan de hand van voorstellingen chronologisch vertellen over de stappen die je hebt genomen en wat je in de loop der tijd ontdekt hebt?

De eerste echte voorstelling, die ik samen met vier anderen gemaakt heb was het „Tierkreis-projekt“ 1992 (voor het bijprogramma van Documente IX in Kassel). Het thema was kosmisch-menselijk. We euritmiseerden de 12 melodieën van de dierenriem van Stockhausen. Deze melodieën waren geïnspireerd door mensen, bekende van Stockhausen, die in een bepaald dierenriemteken geboren waren. Het ging dus niet om abstracte kosmische archetypen maar om een in en door de mens werkzame kosmische kracht die in muziek werd vertaald en door ons in beweging. We individualiseerden wat we geleerd hadden, gingen op zoek naar een eigen stijl.

Het volgende programma in Kassel ging over de „Aufbruch in die Moderne“: Schönberg, Webern, Klee, „der blaue Reiter“. We verbonden ons met die kunstenaars die destijds nieuwe wegen zochten, we gingen als het ware bij hen in de leer. Ik ontdekte hoe waardevol het is gelijkwaardig met andere kunstenaars uit andere disciplines samen te werken.

In de programma's met Stefan Weishaupt: „Bin es noch immer“ met gedichten van Paul Celan en „Verdwijnen en verschijnen“ werd me duidelijk hoezeer de kunst een spiegel is van het leven van de kunstenaar. Iedere metafoor in Ce-

lan's gedichten heeft een autobiografische achtergrond, maar iedereen herkent zichzelf in zijn gedichten. Een heftige, diepgaande ontmoeting met de dood in mijn directe familie kreeg een plek in het stuk van Plato „over de onsterfelijkheid van de ziel“.

Ik kwam in aanraking met de uitvaartwereld. Ik ontdekte wat het begrip authentiek inhoudt: moed hebben langer en dieper in de ziel af te dalen en deze ervaringen in verwerkte vorm te verbinden met wat je doet op toneel. Ik ontdekte toen dat Steiner schreef hoe het publiek onbewust beleeft wat er in de kunstenaar leeft. Doet hij iets geroutineerd, ook al is het nog zo mooi uitgevoerd, het publiek zal in een diepere laag van zijn ziel op een bepaalde manier afhaaken. Waarom haakte zoveel publiek af bij de euritmievoorstellingen, dat hield me erg bezig. Door de samenwerking met drie verschillende theaterregisseurs leerde ik veel over subtekst en dramaturgie.

Ik deed mee aan „The Souls Awakening“ o.l.v Christopher Marcus. Dat was een geschenk en ook weer zo'n diep vormende ervaring. Eén jaar lang meer dan 50 optredens van het vierde mysteriedrama. Dat maakte dat de mensen en alle wezens uit het drama zo levendig, zo verinnerlijkt waren, dat ik in dagelijkse situaties de oerbeelden herkende: wanneer mensen in gesprek waren „hoorde“ ik soms meer Luna, zielekracht van de wil, of Philia, zielekracht van het gevoel spreken; ik „zag“ in confrontaties Lucifer opduiken.

Ik vond het moeilijk om die ervaringen sociaal zinvol in te zetten. In de tijd na dat jaar mysteriedrama wilde ik me vaak terugtrekken; ik leed zeer aan sociale problemen en het onvermogen er objectief en transparant mee om te gaan.

Een andere productie: „Het Jachtgeweer“ met Michael de Roo, in Theater Zwembad de Regentes, was erg inspirerend. Wat is authenticiteit en wanneer heb je autonomie in wat je doet?

Vanaf 2002 begon ik met „Grasduinen“, een mooie samenwerking met pianiste Francien Hommes en twee videokunstenaars. Het begon met het samen musiceren en met een ontmoeting en een concreet „beeld“ van het strand en de elementen. Onderzoeksvraag werd: hoe kunnen euritmie en filmbeeld samen op het podium verschijnen zonder elkaar af te zwakken? Hedendaagse muziek en hedendaagse techniek, ik heb er veel van geleerd en kon met dat programma in Scheveningen, in Museum Beelden aan Zee, spelen.

De hedendaagse muziek eist een onderzoekende houding in de vormgeving van gebaren. Het centrale motief in de tooneuritmie cursus van Steiner is dat het beleven tot gebaar wordt. Dus

in de hedendaagse muziek waar tonen, intervallen, harmonie vervreemd worden, eenzijdig voorkomen, moet je als euritmist dat proberen in beweging te vertalen en niet „gladstrijken“.

In „3 bruiloften en een trombone“ hebben moderne dansers en euritmisten fantastisch samengewerkt, elkaars bewegingstaal geproefd en geprobeerd ieder in zijn eigenheid neer te zetten. Ik wilde op artistieke wijze reageren op de projecten waarin goede euritmisten – naar mijn mening – minder geslaagde danspogingen deden. Samen op het toneel konden die twee talen elkaar mooi aanvullen. Ik verwerkte ook het thema huwelijk, nadat ik zelf net getrouwd was. (Onze stof betrof de alchemistische bruiloft van C. Rozenkruis en Nozze di Figaro van Mozart). De samenwerking met musicus Michael Kiedaisch, al vanaf de conceptfase, was weer tekenend.

„Tracce“ is helemaal in eenzaamheid, in Italië ontstaan, dromend, wandelend, me bezinnend, en natuurlijk in samenhang met de Masterstudie podiumeuritmie aan de Alanus Hochschule in Alfter. Veel van opgedane ervaringen stromen in dit project samen.

Ken je ook momenten waarop je ontmoedigd raakte omdat het niet lukte je idealen te realiseren? En hoe ging je daar mee om?

Ja, eerlijk gezegd, als ik ontmoedigd raakte en raak dan is het vanwege thema's als samenwerking, communicatie, organisatie en financiering. Binnen de euritmie zelf, in de studio, op het toneel voel ik dat er altijd beweging en ontwikkeling mogelijk is. In Kassel hebben we destijds een crises gehad, waarbij we achteraf gezien goed een coach hadden kunnen gebruiken. We wilden het TE goed doen... Ik ben toen voor een jaar naar Engeland gegaan (mysteriedrama).

Ik had en heb een visioen voor de podiumeuritmie: dat ensembles vrije werkgemeenschappen zijn, die vrij en los van een opleiding bestaan, dus niet het visitekaartje van de opleiding zijn, zoals het vroeger steeds was en moest zijn, omdat de pioniers een dubbele functie moesten vervullen: ze waren artistieke leiding van een school en van de podiumgroep. Ik heb een voordracht gehouden over de laatste 25 jaar podiumeuritmie voor mijn masterstudie. Het is duidelijk dat we al lang in een andere fase over zijn gegaan, maar de verhouding euritmieopleiding – en ensemble is nog niet in een nieuwe vrije vorm gegoten.

Ontmoedigd raak ik als ik teveel Ritardus (de geest van de remming) in de euritmiewereld beleef. In onze maatschappij regeert de angst, en ja vaak is het in de euritmie-wereld net zo...

Je zoektocht heeft door vele voorstellingen heen geleid tot een min of meer biografische voorstelling TRACCE, die vorig jaar in première ging. Wat is het nieuwe wat je voordien nog niet ontdekt had of nog niet eerder had aangedurfd?

Het nieuwe in deze voorstelling is dat het thema mij gevonden heeft, dat ik helemaal met de flow gegaan ben. Vanaf het moment dat ik innerlijke zekerheid voelde over het thema „Sporen“ vielen alle puzzelstukjes als het ware vanzelf in elkaar. Het nieuwe is dat ik intussen weer vrije kunstenaar ben. Mezelf, mijn euritmie-engel en niemand anders verantwoording af moet leggen. Nieuw is dat ik zelf vertel en spreek. Dat had ik niet bedacht, het ontstond vanzelf uit gebrek aan iemand die in drie talen kon spreken en beschikbaar was om naar Italië te komen. Met Hans Fors samen ontdekten we mogelijkheden van mijn stem en voordracht, die ik zelf niet kende. Ik wilde vooral verschillende aspecten van de euritmie kleurrijk verwerken, het vitale, sprankelend – dansachtige, het lichaamsvrije – intentionele bewegen, dramatisch, lyrisch, episch, barok en hedendaags samen in een programma.

Ben je met TRACCE op een soort eindpunt gekomen of zie je dit programma als een tussenstation naar nieuwe horizonten? Waar zou je nu aan willen werken?

Ja goede vraag! „Tracce“ is geen eindpunt, nee! Eerder een soort samenvatting en doorgangstation naar de toekomst. Wat dat wordt...?

Daar ben ik over aan het dromen. In ieder geval ga ik meer energie stoppen in het zoeken en vinden van randvoorwaarden. Een gemeenschap van mensen creëren, niet alleen kunstenaars, die samenwerken om nieuw geld te gaan zoeken, meer gaan communiceren en... ik wil graag een mogelijkheid scheppen waarin jonge collega's met meer ervaren oudere euritmisten samen het podium op kunnen, zoals ik vroeger de kans heb gehad. Nu, in een vrije werkgemeenschap, los van een instituut en als kunstenaarsgroep in contact met de omgeving... Maar of dat gaat lukken staat in de sterren...